

**MAHMUDXO‘JA BEHBUDIYNING JADIDCHILIK YO‘LIDAGI
HARAKATLARI****Baratova Farangiz Ruslan qizi,***Abdulla Oripov nomidagi ijod maktabining o‘quvchisi
+998973100219 elboyevruslan@gmail.com*

Annotatsiya. Mazkur maqolada Mahmudxo‘ja Behbudiyning sovet tuzumi davrida olib borgan faoliyati, jadid usulidagi maktablarning bosh tashabbuskori, jadidchilik harakatining asoschilaridan biri ekanligi haqida so‘z boradi. Uning yangi usul maktablarida yaratgan darsliklari izohlangan.

Kalit so‘zlar. Behbudi, jadidchilik, ziyolilar, ma‘rifat, islohot, yangi usul maktablari, o‘zgarish.

Аннотация. В этой статье рассказывается о деятельности Махмудходжи Бехбуди в советский период, о том, что он был главным инициатором джадидских школ и одним из основателей джадидского движения. Объясняются его учебники, созданные в новометодных школах.

Ключевые слова. Бехбуди, джадидизм, интеллигенция, просвещение, реформа, новометодные школы, перемены.

Abstract. This article discusses Mahmudkhoja Behbudi's activities during the Soviet regime, his role as the main initiator of Jadid schools and one of the founders of the Jadid movement. His textbooks created in new-method schools are explained.

Keywords. Behbudi, Jadidism, intellectuals, enlightenment, reform, new method schools, change.

Mahmudxo‘ja Behbudi 1875-yil 20-yanvar kuni Samarqand shahrida muftiylar oilasida dunyoga kelgan. U adabiyot, tarix fanlaridan chuqur bilimlar olgan, shu bilan bir qatorda siyosatdan ham xabari bo‘lgan. U hayoti davomida Makka, Istanbul, Misr shahrlariga sayohat qilgan va u yerda ko‘plab voqealarni boshdan kechirgan. Behbudi gazeta va jurnallar bilan doimiy aloqada bo‘lib turgan. U faoliyati davomida ko‘plab ilmiy va tanqidiy maqolalar yozgan. “Yoshlarga murojaat”, “ikki emas, to‘rt til lozim”, “Bizni kemirguvchi illatlar” kabi maqolalar bunga yaqqol misol bo‘la oladi.

Mahmudxo‘ja Behbudi o‘z zamonasining ilg‘or fikrli jadidchisi ham edi va u ta‘lim va madaniyatni yangilash, xalqni ma‘rifatga chaqirish yo‘li bilan o‘z davrining barcha ijtimoiy, madaniy va, eng asosiysi, siyosiy muammolariga qarshi kurashdi. Uning jadidchilik yo‘lida amalga oshirgan eng katta harakatlaridan biri ta‘lim tizimini isloh qilishga qaratilgan edi. U turli metodlarni va dasturlarni tatbiq qilish orqali xalqni yangi dunyoviy bilimlar bilan tanishtirishga harakatlarni olib boradi.

Behbudiyning asosiy g'oyalardan biri ta'lim orqali xalqni uyg'otishga qaratilgan bo'lib, bu sohada ko'plab ishlarni qilgan. Shu harakatlar asnosida 1912-yili Toshkent shahrida maktab ochadi va u yangi usul maktabi edi. Bu maktabda an'anaviy, diniy bilimlardan tashqari dunyoviy, yangi jadidchilik asosida tuzilgan fanlar yangicha metodlar orqali jadid ustozlar tomonidan o'qitilar edi. Bu maktab o'z zamonasining ilg'or ta'lim muassasalaridan biri bo'lgan.

Mahmudxo'ja Behbudiyning siyosiy faoliyati ham aynan shu ta'lim tizimiga ko'proq urg'u berardi. U, asosan, Turkiyadagi Ismoil Gasprinskiy boshchiligidagi jadidchilik harakatlaridan ilhomlanib, Turkistonning ijtimoiy hayotida bir qator o'zgarishlarni amalga oshiradi. Mahmudxo'ja Behbudiyning bu kabi qarashlari xalqni mustaqil va erkin fikrlar bilan tarbiya etishga, eskilik, o'tmishdagi qoloqliklardan xalos bo'lishga qaratilgan.

Bundan tashqari, Behbudiyning "Turkiston" gazetasida chop etilgan maqolalari ham o'zbek millatining ma'noviy va siyosiy uyg'onishga xizmat qilgan.

Behbudiyning asarlari jadidchilik harakatining nazariy asoslaridir. Eng avvalo, ta'limni yangilash va zamonaviylashtirishga qaratilgan ko'plab maqolalar va kitoblar yozgan. Behbudiyning eng mashhur asarlaridan biri "Yangi maktab" deb nomlangan asaridir.

Mahmudxo'ja Behbudiyning jadidchilik yo'lidagi harakatlari o'zbek millatining o'zgarish va yangilashga hissa qo'shgan.

Uning ta'lim tizimida qilgan islohotlari, davlatning siyosiy va ijtimoiy sohalariga bo'lgan e'tibori va jadidchilik g'oyalari o'zbek jamiyatining ilmiy va madaniy taraqqiyotiga yo'l ochdi. Behbudiyning asarlari, maktablari va siyosiy faoliyati bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi va uning merosi biz uchun har doim o'rnatilgan bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, A. "Jadidchilik harakati va uning ta'siri" – Toshkent: Fan, 2000.
2. Rustamov, X. "O'zbek dramaturgiyasi tarixi" – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
3. Ismoilov, S. "O'zbek adabiyoti va jadidchilik" – Toshkent: Adabiyot, 2018.